

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-12-76-24>

УДК 371.132

Нагорна О.В.

Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Анотація. Проблематика досліджень педагогічної культури утворюється під впливом нагальних потреб оновлення та підвищення якості навчання й виховання фахівців нового покоління. Стаття присвячується одній з проблем підготовки майбутніх фахівців до формування технологічної культури в педагогічній діяльності. Зокрема, розкривається сутність таких понять як технологічна культура. Висвітлюються компоненти технологічної культури майбутнього фахівця (когнітивно-операційний, мотиваційно-ціннісний, практично-діяльнісний, індивідуально-креативний). Основна увага зосереджується на особливості реалізації та формуванню технологічної культури майбутніх фахівців у професійній педагогічній діяльності. Аналізуються критерії сформованості означеної культури. Зазначається, що технологічна культура як культура творчої діяльності є необхідною умовою ефективності педагогічної діяльності педагога.

Ключові слова: технологічна культура, компоненти технологічної культури, формування технологічної культури, професійна діяльність.

Nahorna Olena

Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University

FEATURES OF TECHNOLOGICAL CULTURE IMPLEMENTATION IN PEDAGOGICAL ACTIVITIES

Summary. Modern development of pedagogical education in Ukraine is determined by tendencies towards integration into the European educational space. Further democratization of the education system, its humanization, and implementation of a person-centered approach to the student lead to significant changes in educational and educational priorities and raise fundamentally new requirements for teacher training. The professional excellence of the modern teacher is increasingly characterized by the level of his pedagogical culture, which determines the effectiveness of pedagogical actions. Technological culture as a component of a professional's professionalism reflects his ability to make decisions and act in accordance with the peculiarities of application of modern pedagogical technologies. At the same time, the technological culture of the specialist has not been the subject of special study in psychological and pedagogical research. The analysis of scientific researches on this problem shows that researches of technological culture of a specialist are at the initial stage of scientific search. First of all, there are no studies that clearly substantiate the concepts, content, system and other factors of formation of technological culture of future teachers in the process of vocational training. The problem of pedagogical culture research is influenced by the urgent needs of updating and improving the quality of education and upbringing of new generation specialists. The article is devoted to one of the urgent problems of preparation of future specialists for the development of technological culture in pedagogical activity. The main focus is on the peculiarities of realization and formation of technological culture of future specialists in professional pedagogical activity. The criteria for the formation of a particular culture are analyzed. It is noted that technological culture as a culture of creative activity is a prerequisite for the effectiveness of pedagogical activity of the teacher.

Keywords: technological culture, components of technological culture, formation of technological culture, professional activity.

Постановка проблеми. На часі в Україні формуються нові підходи до системи організації навчання дітей, що зумовлені істотними змінами освітньо-виховних пріоритетів і висувають принципово нові вимоги до професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців.

Професійна досконалість сучасного фахівця все більше характеризується рівнем його педагогічної культури, що визначає ефективність педагогічних дій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Педагогічна культура, однією зі сторін якої виступає технологічна культура, сьогодні інтенсивно вивчається в системі психолого-педагогічних наук (С.І. Архангельський, Є.В. Бондаревська, М.Я. Віленський, Г.В. Звездунова, І.Ф. Ісаєв, В.А. Комеліна, Н.В. Кузьміна, Е.А. Леванова, Л.А. Машина, А.І. Міщенко, В.В. Серіков, Є.Г. Сіляєва, В.А. Слассьонін, Н.Л. Шеховской, С.Н. Щербакіна та інші).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Виділення змістовної структури технологічної культури зумовлено необхідністю поєднання структур різних рівнів і функціональних видів діяльності фахівця. Тому особливе значення повинно відводитися технологічній культурі майбутнього фахівця, виявлення та обґрунтування технологічних прийомів підготовки студентів до педагогічної діяльності, формування в них творчої активності та ініціативи, оволодіння загальною й професійною культурою.

Мета статті. Проаналізувати та розкрити сутність понять «технологічна культура», «педагогічна культура» та визначити основні компоненти технологічної культури майбутнього фахівця у його педагогічній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується інтенсивним переосмисленням цінностей, пошу-

ками нового в теорії та практиці навчання й виховання дітей. Україна прагне увійти до спільноти європейських країн, де проповідується ідея гуманізму освіти. Освіта є запорукою майбутньої демократичної і незалежної країни. Саме тому кожна держава опікується проблемами освіти й здійснює реформи. Першочерговим завданням реформування системи педагогічної освіти є оновлення цілей та вдосконалення її змісту на основі компетентнісного підходу й підвищення рівня фахової підготовки фахівця. Особливої уваги заслуговує підготовка висококваліфікованих і конкурентоспроможних фахівців здатних до саморозвитку і самовдосконалення в умовах високого динамізму розвитку науки та освіти. В основу такої підготовки покладено процес навчання, що забезпечує не тільки необхідні знання, а й формування самостійності як професійно значущої якості особистості. Тому одним з найважливіших завдань під час підготовки майбутнього фахівця сьогодні стає формування його технологічної культури. Завдяки цьому буде прискорено процес освоєння ним професійно-значущих якостей. Кожна людина повинна бути спеціально підготовленою до гармонійного існування в технологічно насиченому світі. Отже, основною проблемою в сучасній системі безперервної освіти є підготовка кваліфікованого фахівця, який уміє творчо розв'язувати поставлені перед ним завдання з використанням наукових знань, що володіє високим рівнем технологічної культури й професійної компетентності.

Технологічна культура як складник професійності віддзеркалює здатність приймати рішення та діяти відповідно до особливостей застосування сучасних педагогічних та інформаційних технологій.

Формування технологічної культури розкрито в дослідженнях М.М. Левіної, яка розглядає сутність технологічної культури способами організації технологічних процесів, адаптацію їх до освіти, виділяє групи технологічних умінь: операційні, експертні та науково-дослідні. Кожна з груп представлена у вигляді сукупності конкретних професійних умінь:

- комплекс операційно-методичних умінь;
- комплекс психолого-педагогічних умінь;
- комплекс діагностичних умінь;
- комплекс умінь оцінювання та контролю;
- комплекс умінь, притаманних викладачеві в науково-дослідній роботі;
- комплекс нормативних умінь, заснованих на виконанні експертних функцій в області освітніх процесів.

Перераховані групи технологічних умінь розкривають не стільки повноту названих професійних умінь, скільки багатоаспектність педагогічної діяльності [1, с. 34].

Існує думка, що поява феномену «технологічна культура» як інноваційного утворення, «нового шару культури» (А.В. Коваленко), пов'язане з розмаїттям людської діяльності. Виходячи з цього, фундаментальність технологічної культури полягає в тому, що вона охоплює, множини культур:

- наукову (інтелектуальну);
- культуру мислення;
- культуру праці;
- графічну культуру;

- культуру дизайну;
- інформаційну культуру;
- культуру відносин;
- культуру спілкування;
- культуру поведінки.

Це дає змогу стверджувати, що формування технологічної культури орієнтоване на підготовку до життя і професійної діяльності технологічно культурної особистості, яка:

- уміє компетентно, оперативно розв'язувати проблеми із урахуванням різних точок зору, у різних ситуаціях;
- мислить конструктивно і логічно, активно використовує системний підхід у своїй діяльності, прагне до неперервної професійної самоосвіти і саморозвитку;
- володіє пізнавальними здібностями, адаптивністю, гнучкістю і мобільністю;
- активно реалізує свої творчі здібності, багатий особистісний потенціал, необхідні для успішного оволодіння перетворювальною діяльністю [2, с. 76–77].

Формування технологічної культури правомірно розглядати як педагогічний ресурс його мобільності, оскільки, по-перше, полегшується адаптація особистості у системі суспільних стосунків, що сприяє засвоєнню соціокультурного досвіду; по-друге, забезпечується можливість досягнення необхідного рівня різнобічного розвитку особистості та підготовки до успішної педагогічної діяльності; по-третє, гарантується висока якість професійної підготовки, емоційно-вольової та духовно-моральної самоорганізації, творчої самореалізації і професійного самовдосконалення.

Технологічна культура фахівця визначається рівнем її оволодіння дослідженими і перевіреними на практиці засобами, методами, методиками і засобами.

Аналіз технологічної культури фахівця через призму рівня професійного розвитку дозволив виділити такі її складові: технологічні цінності, стиль мислення, специфічні норми поведінки та методи діяльності, технологічні знання, вміння й навички, що є показником педагогічної майстерності, його творчої самореалізації.

Формування технологічної культури є тривалим, багатоетапним процесом, який здійснюється впродовж усієї активної творчої життєдіяльності.

Аналізуючи вище сказане, можна відмітити, що технологічна культура майбутнього фахівця, розуміється як особистісне утворення, що динамічно поєднує в собі:

- технологічні знання, вміння й навички, професійно значущі особистісні якості, необхідні для успішного оволодіння продуктивною перетворювальною діяльністю, що дасть змогу особистості адаптуватися в існуючому інформаційному та технологічно насиченому світі;

– рівень сформованості індивідуально-творчої готовності особистості до проектування і реалізації педагогічної діяльності;

- прагнення до професійної самоосвіти і саморозвитку;
- неперервний інноваційний пошук.

Із врахуванням вищезазначеного можна виокремити такі взаємопов'язані компоненти технологічної культури:

- когнітивно-операційний;

- мотиваційно-ціннісний;
- практично-діяльнісний;
- індивідуально-креативний.

Когнітивно-операційний компонент визначається як загальні уявлення майбутнього фахівця про сукупність наукових і технологічних знань, способи, методи і прийоми педагогічної діяльності; системи умінь, що відображають переведення її на мобільно-технологічний рівень. Цей компонент передбачає наявність у фахівця гнучкого, технологічного мислення і вироблення нестандартних рішень. Зауважимо, що набуті знання розглядаються не стільки як мета освіти, скільки як засіб, за допомогою якого майбутній фахівець зможе оптимально організувати свою діяльність.

Мотиваційно-ціннісний компонент розглядається як система ціннісних орієнтацій, мотивів цілей, інтересів, стилів стосунків, морально-вольових якостей, що властиві особистості і впливають на перетворювальну діяльність. Функціональне спрямування цього компонента виявляється у соціальній відповідальності майбутнього фахівця за результати і наслідки своєї професійної діяльності, у постійному незадоволенні досягнутим, пошукові нових шляхів інтенсифікації освітнього процесу. При цьому ціннісні орієнтації визначають здатність особистості до саморегуляції, самовизначення, творчості, самоствердження у професійному середовищі.

Практично-діяльнісний компонент виявляється в готовності фахівця до ефективної організації освітнього процесу, застосування різноманітних форм і методів на основі вже набутих знань, умінь і навичок, з метою надання творчого характеру своїй діяльності, мобільності, гнучкості й адаптивності в освітньому середовищі. Цей компонент технологічної культури майбутнього фахівця характеризує сформованість його компетенції у предметній галузі, що базується на комплексі таких умінь і навичок, як:

- уміння логічно мислити, висувати вмотивовані аргументи;
- аналізувати свою діяльність;
- формулювати проблему, визначати різні варіанти її розв'язання;
- обирати найбільш оптимальний.

Індивідуально-креативний компонент розкриває механізми оволодіння і втілення технологічної культури як творчої діяльності, тому, що саме в процесі творчої діяльності особистість здатна змінювати та інтерпретувати педагогічні цінності, а процес «присвоєння» фахівцем вироблених педагогічних цінностей відбувається на індивідуально-креативному рівні. Зауважимо, що важливими умовами розвитку творчої індивідуальності є зверненість свідомості на себе як на суб'єкта педагогічної діяльності, орієнтація на самоактуалізацію, самоосвіту і саморозвиток, творчість та організація самопізнання особистісно-професійних якостей [3, с. 100–101].

Список літератури:

1. Симоненко В.Д. Основи технологічної культури. Москва : Вентана-Графф, 1998. С. 51.
2. Коваленко А.В. Технологічна культура майбутніх учителів іноземної мови. *Вища освіта сьогодні*. 2008. № 3. С. 75–79.
3. Лола В.Г. Генеза поняття «технологічна культура». *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки* : Зб. наук. пр. Київ-Запоріжжя : ЗОШПО, 2002. Вип. 22. С. 99–102.
4. На допомогу педагогу загальноосвітнього навчального закладу / Укл.: Л.О. Прядко. Методичний посібник. Суми : РВВ СОШПО, 2015. 52 с.

Сьогодні технологічна культура повинна включати й такий важливий масив професійних знань, умінь, особистісних якостей, пріоритетів, які можуть бути названі як технологічно-педагогічної компетентності. Використання нових технологій суттєво підвищує та розширює межі професійності, а відповідно, служить підвищенню результативності в його професійній діяльності.

Професійна культура – це складна, комплексна складова особистості, що поєднує в собі соціальні, професійні й особистісні характеристики. Соціальний аспект професійної культури визначається його соціальним становищем, функціями в суспільстві, самосвідомістю й самооцінкою як члена соціуму, а також рівнем та способами взаємин з іншими соціальними групами. Професійні характеристики, що зумовлюють становлення професійної культури включають як об'єктивні, так і суб'єктивні аспекти. Серед об'єктивних складових ключове місце займає спеціалізація, що встановлює приналежність фахівця до певного професійного співтовариства. А основним суб'єктивним компонентом, що характеризує професійні якості, є, насамперед, професійна самосвідомість, яка відіграє визначальну роль у його адекватній професійній ідентифікації та й взагалі становленні фахівця як професіонала [4, с. 26].

Особистісні характеристики фахівця, також впливають на рівень його професійної самосвідомості – це властивості його характеру та інтелектуальні здібності, що необхідні йому для здійснення професійної діяльності. Серед них особливо важливе місце сьогодні займає психологічна готовність та інтелектуальна здатність фахівця опанувати необхідними інноваційними компетенціями й застосовувати їх у своїй професійній діяльності.

Використання нових технологій суттєво підвищує професійні можливості, розширює межі його професійної культури, а відповідно, служить підвищенню результативності його фахової діяльності, тобто підвищення якості освіти [5, с. 78].

Висновки і пропозиції. Отже, технологічна культура не була предметом спеціального вивчення у психолого-педагогічних дослідженнях. Аналіз наукових досліджень з даної проблеми засвідчує, що визначення технологічної культури знаходяться на початковому етапі наукового пошуку. Передусім відсутні дослідження, в яких чітко об'єднані поняття, зміст, система та інші чинники формування технологічної культури у процесі професійно-педагогічної підготовки.

Таким чином, технологічна культура є засобом технологічного розвитку та становлення особистості, що сприймається як результат розвитку людини як суб'єкта продуктивної та безпечної перетворювальної діяльності з використанням новітніх технологій. Формування технологічної культури майбутнього фахівця є тривалим, багатостадійним процесом, який здійснюється впродовж усієї активної творчої життєдіяльності.

5. Нова українська школа : poradnik dlya vchitelya / Під заг. ред. Бібік Н.М. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

References:

1. Symonenko, V.D. (1998). *Osnovy tekhnolohichnoyi kul'tury* [Fundamentals of technological culture]. Moskva: Ventana-Hraff, p. 51. (in Ukrainian)
2. Kovalenko, A.V. (2008). Tekhnolohichna kul'tura maybutnikh uchyteliv inozemnoyi movy [Technological culture of future foreign language teachers]. *Higher education today*, no. 3, pp. 75–79. (in Ukrainian)
3. Lola, V.G. (2002). Heneza ponyattya «tekhnolohichna kul'tura» [Genesis of the concept of «technological culture»]. *Pedahohika i psykholohiya formuvannya tvorchoyi osobystosti: problemy i poshuky: Zb. nauk. pr.*, no. 22, pp. 99–102. (in Ukrainian)
4. Na dopomogu pedagogu zagal'noosvitn'ogo navchal'nogo zakladu (2015). [For the assistance of the teacher of a comprehensive educational institution]. Sumy: RVV SOIPPO, 52 p. (in Ukrainian)
5. Nova ukrains'ka shkola: poradnik dlya vchitelya (2017). [New Ukrainian School: Teacher's Guide]. Kyiv: TOV «Vidavnichij dim «Pleyadi», 206 p. (in Ukrainian)